

VARGA ATTILA

Adalékok a neveléstudomány nómenklatúrájához a környezetpedagógia szemszögéből

Reflexió Nagy Ádám és Trencsényi László *Adalékok a neveléstudomány önképéhez – a szociálpedagógia emancipációja* c. vitaindító írására¹

ÉRTELMEZÉSEK, VITÁK

Írásommal csatlakozni szeretnék Nagy Ádám és Trencsényi László a neveléstudomány nómenklatúrájának megújítására történő felhívásához. Igyekszem további érvekkel szolgálni a megújítás szükségessége mellett, és néhány, olyan lehetséges szempontot felvetni, melyek iránymutatásul szolgálhatnak a nómenklatúra megújítása során.

A nómenklatúra megújítása szükségességének egyik fontos jele az a sokféleség,

amellyel a neveléstudomány különböző akadémiai reprezentációi között találkozhatunk. Elég csak összevetni a Nagy és Trencsényi által idézett, az MTA Doktori Tanácsa által közzétett, a neveléstudomány területeit összegző listát, illetve az MTA Pedagógiai Albizottságainak listáját és az MTMT (Magyar Tudományos Művek Tára) által az oktatástudomány képviselői számára felkínált listát:

MTA Doktori Tanács – Neveléstudományok ²	MTA Pedagógiai Bizottság – albizottságok ³	MTMT – Oktatástudomány ⁴
Oktatáselmélet (didaktika)	Andragógia	Általános oktatás (benne képzés, pedagógia, didaktika) – Energiatudatosság oktatása – Gender az oktatás területén – Oktatáspolitikai
Tantárgypedagógia és oktatástechnológia (IKT)	Didaktika	
Pedagógiatörténet és összehasonlító pedagógia	Drámapedagógia	
Neveléselmélet	Digitális Pedagógia	

¹ *Új Pedagógiai Szemle*. 74. 3–4. sz., 90–100. Letöltés: <https://upszonline.hu/index.php?article=740304013>

² <https://mta.hu/doktori-tanacs/tudomanyagi-nomenklatura-106809>

³ <https://nevelstudomany.hu/albizottsagok/> – [„Albizottságok” legördülő menü]

⁴ https://www.mtmt.hu/files/frascati_hu.pdf (71. oldal)

Nevelés-, oktatáslélektan és nevelésszociológia	Gyógypedagógia	Oktatás: rendszerek és intézmények, oktatás és tanulás – Felnőttképzés – Felsőoktatás – Formális oktatás – ICT az oktatásban és a tanulásban – Informális oktatás – Iskolai oktatás – Nem formális oktatás – Nyelvoktatás és nyelvtanulás – Óvodai oktatás – Vállalkozói ismeretek oktatása
Oktatáspolitikai, -igazgatási, -jogi és -gazdasági	Kutatásmódszertan	
Felsőoktatási- és pedagóguskutatás	Nevelésszociológia	
Szakképzési- és felnőttoktatás-kutatás	Neveléstörténet	
Gyógypedagógia	Pedagógusképzés	
	Szociálpedagógia	
	Szomatikus nevelés	
	Tantárgy-pedagógia	

Érdeemes figyelni rá, hogy a fenti három akadémiai lista már magának a tudománynak a megnevezésében is különbözik,

hiszen a három lista *neveléstudományként*, *pedagógiaként* illetve *oktatástudományként* definiálja a tudományterületet. Ez a sokféleség természetesen csak tükrözi azt a tényt,

hogy e három elnevezést gyakorlatilag szinonimaként kezeli a szakmai közélet. Elég csak arra gondolni, hogy Magyar *Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesületén* belül működő 16 szakosztály közül hat valamilyen *pedagógiai* szakosztályként definiálja önmagát.⁵ A fenti táblázatban is, az MTA Doktori Tanácsa által rögzített listában, a *Neveléstudomány* alterületei között megjelennek különböző pedagógiák és oktatási területek. Hasonlóképp, a Pedagógiai Albizottságok között is vannak nevelési bizottságok, bár itt az *oktatás* kifejezés már nem bukkan fel.

Csak az MTMT-lista következetes e tekintetben, mivel minden kategóriájában az *oktatás* kifejezést használja. Ennek a következetességnek azonban megvan az ára. Nehezen védhető például az *óvodai oktatás* kategória, mikor a területet szabályozó alaptudomány tudatosan az *Óvodai nevelés országos*

*alapprogramja*⁶ nevet viseli, és az *oktatás* kifejezés egyetlenyszer fordul elő benne, ott is csak a más oktatási intézményekkel kialakított kapcsolatok kontextusában. Látható tehát, hogy tudományágunk különféle elnevezései széles körben elterjedtek, a különféle elnevezések használatának pedig mélyen gyökerező okai vannak. Ugyanakkor fontos lenne átgondolni, hogy tudományágunk Nagy és Trencsényi által érzékletesen vázolt fájó elismeréshiányának enyhítését nem szolgálná-e, ha legalább az akadémiai szférában következetesen *egy* megnevezés

a különféle elnevezések használatának mélyen gyökerező okai vannak

⁵ <https://hera.org.hu/hera/szakosztalyok/>

⁶ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>

azonosítaná a tudományágunkkal foglalkozó tudósokat és műveket. Ennek a megnevezésnek a kiválasztása lehetne a tudományágunk nomenklatúráját megújítani célzó folyamat első lépése.

A nomenklatúra megújításának következő lépése természetesen a tudományágunk belüli alterületek listájának megállapítása kell hogy legyen. E lista kialakításához szeretnék néhány szempontot megfontolásra felajánlani a továbbiakban saját szakterületem, a környezetpedagógia példáival alátámasztva. A terület elnevezésében is tetten érehető a fentebb jelezett sokféleség. A terület gyakorlati szakembereit tömörítő szervezet neve Magyar *Környezeti Nevelési Egyesület*,⁷ de a Magyar *Nevelés- és Oktatókutatók Egyesületén* belül *Környezetpedagógiai* szakosztály működik, ezért használok ezt az elnevezést ebben az írásban.

A neveléstudomány nomenklatúrájának megújításával kapcsolatos javaslatom lényege, hogy a tudományágunk belüli alterületek listájának meghatározásához érdemes lenne egy objektív listát felállítani, amelynek segítségével felmérhető, hogy egy adott részterületet érdemes-e a lista részévé emelni. Az ellenőrző szempontrendszer alapja annak vizsgálata lehetne, hogy a szakterület önszerveződési folyamatai elérték-e már azt a szintet, amelytől az a szakmai közmegegyezés szerint a tudományágunk belül külön alterületnek tekinthető. Az ellenőrző lista kialakítása során a következő szempontokat lenne érdemes figyelembe venni:

a megnevezés kiválasztása lehetne a tudományágunk nomenklatúráját megújítani célzó folyamat első lépése

- Működik-e területnek nemzetközileg elismert tudományos folyóirata?
- Működik-e területnek hazai folyóirata?
- Létezik-e a területnek nemzetközi tudományos közössége?
- Létezik-e a területnek hazai tudományos közössége?
- Működik-e területnek nemzetközi konferenciája?
- Létezik-e a területnek hazai tudományos konferenciája?
- Léteznek-e területnek nemzetközi felsőoktatási műhelyei?
- Léteznek-e területnek hazai felsőoktatási műhelyei?

Azt gondolom, ha e kérdések mindegyikére, vagy többségére igen a válasz, akkor az adott terület megérdemli, hogy rögzítésre kerüljön a tudományág nomenklatúrájában.

A környezetpedagógia történetén keresztül érzékelhető, hogy általában több évtizedes folyamat, amíg egy terület eljut odáig, hogy e lista legtöbb pontját teljesítse. E folyamat során a terület

fontosságát valló szakemberek folyamatosan építik ki szakterületük publikációs, közéleti és intézményi hátterét.

A környezetpedagógia területe párhuzamosan a környezeti problémák világszintű felismerésével az 1950-es, '60-as években kezdett el kibontakozni. A terület legfontosabb nemzetközi folyóirata a *The Journal of Environmental Education*⁸ 55 éve, 1969 óta működik, és a 2013-as évben érte el a Q1-es

⁷ <https://www.mkne.hu>

⁸ <https://www.tandfonline.com/journals/vjee20/about-this-journal#news-and-calls-for-papers>

besorálást a Scimago folyóiratértékelő rendszerében.⁹ Ezt a besorolását 2017 kivételével azóta is tartja. Magyar nyelvű környezetpedagógiai folyóirat jelenleg nem működik, de korábban a *Cédrus*¹⁰ folyóirat és az *EDU: Szakképzés- és Környezetpedagógiai elektronikus szakfolyóirat* betöltötte ezt a szerepet. A *Cédrus* jelenleg nem működik, míg az *EDU: Szakképzés- és Környezetpedagógiai elektronikus szakfolyóirat* angol nyelvű, de magyar szakemberek által szerkesztett multidiszciplináris folyóirattá alakult (*Journal of Applied Technical and Educational Sciences - JATES*),¹¹ melynek az egyik tartalmi fókusza továbbra is a környezetpedagógia.

Egy tudományterület szakmai közéletének megformálódásához a publikációs lehetőségek megteremtése mellett fontos a személyes szakmai eszmecsere fórumainak megalapozása is. A környezetpedagógia esetében 2003 óta működik a WEEC (World Environmental Education Conference), mely a környezetpedagógia gyakorlati és akadémiai szakembereinek egyaránt fontos találkozási pontja. A környezetpedagógiának az európai oktatáskutatói térben való megerősödését jelzi, hogy 2013-ban a European Educational Research Association (EERA) egy hálózataként megalakult az

ESER (Environmental and Sustainability Education Research – Környezeti és Fenntarthatósági Neveléskutatás) elnevezésű kö-

zösség, mely azóta minden évben népes delegációval vesz részt az európai oktatáskutatók éves konferenciáján. A nemzetközi folyamatok leképeződéseként a *Magyar Nevelés- és*

fontos a személyes szakmai eszmecsere fórumainak megalapozása

Oktatáskutatók Egyesületének keretén belül is megalakult a környezetpedagógiai szakosztály, amely minden évben több szekciót is szervez a HERA éves konferenciáján, a HUCER-en.

A szakterület az elmúlt évtizedekben megvetette a lábát a felsőoktatás világában is. Világszerte alakultak a környezetpedagógia oktatási, kutatási feladataira szakosodott szervezeti egységek, többek között Angliában,¹² Taiwanon,¹³ Indiában¹⁴ és az Egyesült Államokban¹⁵ is. Hazánkban a Szegedi Tudományegyetem működik az Alkalmazott Egészségtudományi és Környezeti Nevelés Intézet,¹⁶ míg a Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen doktori iskolai programmodul¹⁷, a Soproni Egyetemen pedig doktori program¹⁸ biztosítják a terület tudományos utánpótlását.

A környezetpedagógiának a neveléstudomány nomenklatúrájában való megjelenésével kapcsolatos érvelésnek egy különös

⁹ <https://www.scimagojr.com/journalsearch.php?q=23354&tip=sid&clean=0>

¹⁰ <https://www.tabulas.hu/cedrus/index1.html>

¹¹ <https://jates.org/index.php/jatespath>

¹² <https://www.ucl.ac.uk/ioe/departments-and-centres/centres/ucl-centre-climate-change-and-sustainability-education>

¹³ https://www.ntnu.edu.tw/oia/pdf/pi_30.pdf

¹⁴ <http://elib.bvuict.in/moodle/course/view.php?id=31>

¹⁵ <https://cehsp.d.umn.edu/departments-centers/ceed>

¹⁶ <http://www.jgyph.hu/tanszek/alkegeszsseg/index.html>

¹⁷ <https://uni-eszterhazy.hu/ntdi/m/a-doktori-iskola-/doktori-programok/doktori-programok>

¹⁸ https://www.felvi.hu/felveteli/jelentkezes/korabbi_elj_archivum/felveteli_tajekoztatok/meghirdetesek_16_doktori_kepzesek/!Fft_archivum/archivum.php?tipus=szer&gen_oldal=doktori_kepzesek&szer_id=777&oldal=3

kiegészítése lehet, ha rámutatunk arra, hogy az MTMT által rögzített listában már szerepel a környezetpedagógia egyik alterületének tekinthető *energiatudatosság oktatása* alterület. Nem sikerült magyarázatot találnom arra, hogy ez a saját akadémiai vagy kutatóközösségi háttérrel nem rendelkező alterület miért került fel a listára, ha a szélesebb területet átfogó környezetpedagógia nem került fel rá. Az *energiatudatosság oktatása* terület itteni jelenlétének kiforrotlanságát jelzi, hogy mindössze tíz művet sorol ebbe a kategóriában az MTMT, ami kevesebb mint egy ezreléke az *oktatástudomány* kategóriába sorolt műveknek.

A környezetpedagógiának a hazai neveléstudományi nomenklatúrába való felvétele

mindössze tíz művet
sorol ebbe a
kategóriában az MTMT

mellett ugyanolyan fontosnak tartom, hogy a neveléstudomány minden olyan területe méltó helyet kapjon a megújuló nevezéktanban, amely képes a környezetpedagógiához hasonló nemzetközi beágyazottságot és hazai szervezethez felfutni. A nomenklatúrának érdemes lenne lépés tartania az oktatáskutatás fejlődésével, illetve fontos

lenne időről időre bővíteni a nevezéktant, nemcsak azért, hogy minden oktatáskutató megtalálhassa és büszkén vállalhassa akadémiai körökben is a szakterületét, hanem azért is, hogy a neveléstudomány egy a világ változásaira nyitott, modern és befogadó diszciplína képét sugározza magáról a szélesebb közvélemény felé.

